THE ROLE OF QUALIA IN MEDICAL TERMINOLOGY

Ionela Ganea
Assist. Lecturer, PhD, Carol Davila University of Medicine and Pharmacy, Bucharest

Abstract: The present paper aims at presenting the role of the qualia structure in the formation of noun phrases. The name of the most common medical terms will be under study and by means of the generative lexicon it will be illustrated the most detailed semantic representation of noun phrases. This paper will emphasize that qualia presents all the semantic characteristics necessary for a correctly and coherently formed noun phrase. Moreover, it will be illustrated the way in which qualia helps to predict the adjunct that is to be attached to the head noun.

Keywords: qualia, the generative lexicon, medical terminology

Această lucrare îşi îndreaptă atenţia asupra unor aspecte ale terminologiei medicale româneşti. În prima parte va fi prezentată pe scurt teoria lexiconului generativ care ajută la explicarea modului în care s-au format unităţile lexicale, iar în partea a doua vor fi analizate grupurile nominale referitoare la terminologia medicală.

Lexiconul generativ (LG) se remarcă printr-o reprezentare mai bogată a sensului cuvântului decât metodele uzuale şi este structurat pe trei nivele: nivelul structurii de argumente (ARGSTR), nivelul structurii de evenimente (EVENSTR) şi nivelul structurii de caracteristici (QUALIA).

Structura de argumente identifică tipurile posibile de argumente pe care le poate selecta o unitate lexicală: argumente autentice, argumente implicite, argumente cvasi-pleonastice şi adjuncţi.

Argumentele autentice (T-ARG) sunt argumentele care nu pot fi omise. Un argument autentic este de pildă *Ion* în exemplul (1a).

Argumentele implicite (D-ARG) sunt argumentele care, pentru motive semantice, nu au expresie obligatorie sintactică (1b): de exemplu, grupul prepoziţional poate fi doar subînţeles deşi este evident că o casă se construieşte întotdeauna dintr-un material dominant (beton, lemn, cărămidă etc).

Argumentele cvasipleonastice (S-ARG) sunt acele argumente a căror prezenţă este permisă numai de apartenenţa lor la un subtip al tipului care, dacă este exprimat printr-un argument, generează un pleonasm (1c).

Adjuncţii includ expresii temporale şi spaţiale (1d).

(1) a. *Ion a alergat.*
b. *Ion a construit o casă din cărămidă.*
c. *Ion a şutat cu stîngul* versus *Ion a şutat *cu piciorul.*
d. *Ion a mers la Ploieşti marţi.*

Structura de evenimente caracterizează tipul de bază al evenimentului şi posibila structură internă (subevenimenţială) a acestuia: stări, procese şi tranziţii.

(2) *a se afla (stare)*
a se plimba (proces)
a ajunge (tranziţie/proces finalizat cu o stare)

BDD-V4827 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 07:11:34 UTC)

(3)
$$\begin{bmatrix} \text{dezvoltare} \\ EVENSTR = \begin{bmatrix} E_1 & = & proces \\ E_2 & = & stare \\ RESTR & = & <_\alpha \\ ACCENT & = & e_1 \end{bmatrix} \end{bmatrix}$$

În (3), substantivul *dezvoltare* preia caracteristicile verbului de la care provine şi prin urmare, prezintă două subevenimente în structura sa de evenimente: un proces şi o stare. Accentul cade pe starea (E_2) rezultată în urma procesului (E_1).

Structura de caracteristici (QUALIA) prezintă patru caracteristici esenţiale ale sensului cuvântului: rolul *CONSTITUTIVE* (relaţia dintre un obiect şi părţile lui constituente: material, elemente componente), rolul *FORMAL* (cel care distinge obiectul într-un domeniu mai larg; caracteristicile fizice: orientare, formă, dimensiune), rolul *TELIC* (scopul şi funcţia obiectului) şi rolul *AGENTIVE* (factorii implicaţi în originea obiectului sau „producerea acestuia": artefact, creator). Toate aceste caracteristici duc la o mai bună descriere a sensului cuvântului. Cu toate acestea, trebuie ţinut cont de două lucruri: deşi fiecare categorie exprimă o structură de caracteristici, nu toate cuvintele au o valoare pentru fiecare rol caracteristic/qualia.

De exemplu, pentru a face diferenţa dintre două substantive asemănătoare din punct de vedere semantic (un *roman* şi un *dicţionar,* aşa cum avem ilustrat în (4)), trebuie să ne gândim la ceea ce facem cu ele, iar acest lucru trebuie să fie diferit. Deşi ambele obiecte sunt cărţi, în sensul general, ceea ce le deosebeşte este că *citim* un roman şi *consultăm* un dicţionar. Astfel obţinem rolul TELIC „de citit" respectiv „de consultat". O altă diferenţă dintre aceste două cuvinte se referă la structura textului: în cazul romanului avem de-a face cu o *naraţiune, poveste,* iar în cazul dicţionarului cu o *listă de cuvinte*. Aşadar, obţinem rolul CONSTITUTIVE al celor două cuvinte. Diferenţa dintre aceste două cuvinte constă şi în felul în care acestea au fost produse: romanul a fost *scris*, iar dicţionarul a fost *compilat* (rolul AGENTIVE).

(4) *a.*
$$\begin{bmatrix} \text{roman} \\ QUALIA = \begin{bmatrix} CONST & = & naratiune \\ FORMAL & = & carte \\ TELIC & = & de\ citit \\ AGENT & = & scris \end{bmatrix} \end{bmatrix}$$ *b.*
$$\begin{bmatrix} \text{dictionar} \\ QUALIA = \begin{bmatrix} CONST & = & lista\ de\ \text{cuvinte} \\ FORMAL & = & carte \\ TELIC & = & de\ consultat \\ AGENT & = & compilat \end{bmatrix} \end{bmatrix}$$

Aceste informaţii referitoare la funcţia unui obiect (rolul TELIC), la modul în care a fost creat (rolul AGENTIVE), la elementele componente (rolul CONSTITUTIVE) sunt absolut necesare în interpretarea substantivelor compuse, inclusiv a terminologiei medicale.

Structura de caracteristici integrează informaţiile pe care le vehiculează celelalte două nivele de reprezentare, cel al structurii de argumente şi cel al structurii de evenimente. Integrarea se face prin valorile trăsăturilor de qualia.

În ceea ce priveşte terminologia medicală, în exemplele ce urmează vom demonstra că şi aceasta respectă caracteristicile mai sus menţionate. De exemplu, în (5), grupul nominal *osul pieptului (stern)* este format din centrul *os* şi din complementul *piept*.

BDD-V4827 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 07:11:34 UTC)

Această expansiune a grupului nominal este explicată prin caracteristica CONSTITUTIVE: x este parte din y. Alte expansiuni posibile referitoare la caracteristica CONSTITUTIVE sunt: *piciorului, mâinii,* etc. Expansiunile precum *zâmbăreț, somnoros* ar fi imposibil de alipit centrului *os* deoarece nu sunt compatibile cu nici o caracteristică din structura de caracteristici a acestuia.

(5) *a.*
$$\begin{bmatrix} \text{os} \\ ARGSTR = [ARG1 = x : inanimat] \\ QUALIA = [FORMAL = x] \end{bmatrix}$$

b.
$$\begin{bmatrix} \text{piept} \\ ARGSTR = [ARG1 = y : inanimat] \\ QUALIA = [FORMAL = y] \end{bmatrix}$$

c.
$$\begin{bmatrix} \text{osul pieptului} \\ ARGSTR = \begin{bmatrix} ARG1 = x : inanimat \\ D-ARG = y : inanimat \end{bmatrix} \\ QUALIA = [CONST = parte(x,y)] \end{bmatrix}$$

O altă expansiune care să fie compatibilă cu centrul *os* trebuie sa facă referire la caracteristica FORMAL. Prin urmare, rezultă următoarele expansiuni posibile: *lung, scurt, neregulat, pereche, nepereche, etc.*

(6) *a.*
$$\begin{bmatrix} \text{plat} \\ ARGSTR = [ARG1 = z : inanimat] \\ QUALIA = [FORMAL = z] \end{bmatrix}$$

b.
$$\begin{bmatrix} \text{os plat} \\ ARGSTR = \begin{bmatrix} ARG1 = x : inanimat \\ D-ARG = z : inanimat \end{bmatrix} \\ QUALIA = [FORMAL = x \wedge z] \end{bmatrix}$$

Analizând reprezentarea semantică a grupului nominal *transplant de os* din (7b), observăm că de data aceasta,componenta semantică care face posibilă alipirea adjunctului de centru este componenta TELIC (7a). Alte proiecţii posibile pentru centrul *transplant* trebuie să facă referire la tipuri de organe, de unde rezultă următoarele grupuri nominale: *transplant de măduvă, transplant de piele, transplant de rinichi, etc.*

(7) *a.*
$$\begin{bmatrix} \text{transplant} \\ ARGSTR = \begin{bmatrix} ARG1 = x \\ D-ARG = y \end{bmatrix} \\ EVENSTR = \begin{bmatrix} E_1 = stare \\ E_2 = proces \\ ACCENT = e_2 \end{bmatrix} \\ QUALIA = [TELIC = a\ transplanta(x,y,e_2)] \end{bmatrix}$$

BDD-V4827 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 07:11:34 UTC)

b. $\begin{bmatrix} \text{transplant de os} & & \\ ARGSTR & = & \begin{bmatrix} ARG1 & = & x \\ D-ARG & = & y:os \end{bmatrix} \\ EVENSTR & = & \begin{bmatrix} E_1 & = & stare \\ E_2 & = & proces \\ ACCENT & = & e_2 \end{bmatrix} \\ QUALIA & = & [TELIC = a \quad transplanta(x,y,e_2)] \end{bmatrix}$

Componenta AGENTIVE apare cel mai adesea în cazul grupurilor nominale ale căror centru este substantivul *boală*.În (8b), în cadrul grupului nominal *boală de zahăr* (cunoscută mai ales sub numele de *diabet*), observăm că cel care declanşează boala este zahărul, evidenţiat în structura de caracteristici.

(8) a. $\begin{bmatrix} \text{boala} & & \\ ARGSTR & = & \begin{bmatrix} ARG1 & = & x:boala \\ D-ARG & = & y \end{bmatrix} \\ EVENSTR & = & [E_1 = stare] \\ QUALIA & = & [FORMAL = boala(x)] \end{bmatrix}$

b. $\begin{bmatrix} \text{boala de zahar} & & \\ ARGSTR & = & \begin{bmatrix} ARG1 & = & x \\ D-ARG & = & y \end{bmatrix} \\ EVENSTR & = & [E_1 = stare] \\ QUALIA & = & \begin{bmatrix} FORMAL & = & x \\ AGENTIVE & = & \text{zahar} \end{bmatrix} \end{bmatrix}$

Tot în această categorie intră şi grupurile nominale *boala turcilor (ciumă), boala franţuzească (sifilis), boala englezească (rahitism)*, *boală porcească* (gripă porcină), *boală păsărească* (gripă aviară) dar şi grupurile nominale *boală din naştere* şi *boala supărării* (tiroidita autoimună). Toate acestea specifică proveniența numelui-centru exprimat prin termenul *boală*. În cazul grupurilor nominale precum *boala Parkinson, boala Alzheimer, boala Paget,* componenta AGENTIVE descrie pe cel care a descoperit această boală.

Termenii medicali mai sus analizaţi demonstrează că grupurile nominale medicale pot fi explicate din punct de vedere semantic prin unirea unui centru nume cu un grup prepoziţional sau grup nominal, iar expansiunea acestora se poate explica tot printr-una din caracteristicile FORMAL, CONSTITUTIVE, AGENTIVE sau TELIC.

BIBLIOGRAPHY

1. Ionescu, E., Manual de lingvistică generală, Editura All, Bucureşti, 2011.
2. Pustejovsky, J., The Generative Lexicon, The MIT Press, Cambridge, Mass., 1995.
3. Pustejovsky, J., Type coercion and lexical selection in J. Pustejovsky, ed., Semantics and the Lexicon, Dordrecht: Kluwer, p. 73-94, 1993.

BDD-V4827 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 07:11:34 UTC)